

Effekter av en förlängd yrkesutbildning på jobbsökande via personliga kontakter

Dagmar Müller

Effekter av en förlängd yrkesutbildning på jobbsökande via personliga kontakter^a

av

Dagmar Müller^b

2021-03-22

Sammanfattning

Rapportens syfte är att analysera om en längre utbildning minskar ungdomars beroende av sina föräldrar för att hitta ett jobb. Tidigare forskning har visat att individer med lägre utbildningsnivå använder kontakter i sitt jobbsökande i högre utsträckning än individer med högre utbildning, och att både utbildningsnivån och personliga kontakter kan utgöra viktiga informationskällor om en individs förmågor vid ett anställningsbeslut. Jag utgår från en försöksverksamhet som förlängde yrkesutbildningarna på gymnasiet från två till tre år för att analysera om utbildningens längd påverkade ungdomars sannolikhet att få jobb på samma arbetsplats som en förälder. Resultaten visar att en längre utbildning minskade sannolikheten att jobba på samma arbetsplats som en förälder tidigt i karriären för ungdomar med högutbildade föräldrar. För ungdomar med lågutbildade föräldrar var sambandet det motsatta; den längre utbildningen gjorde att de arbetade på samma arbetsplats som en förälder i högre utsträckning.

^a Rapporten är en sammanfattning av Müller (2021). Jag vill tacka Caroline Hall, Lena Hensvik, Anna Sjögren, Oskar Nordström Skans, Helena Holmlund, Per-Anders Edin, Kristiina Huttunen, Peter Fredriksson, Francis Kramarz, Jan Sauermann, Judith Hellerstein och seminariedeltagare på Institute for Policy Research at Northwestern University, UCLS, IZA summer school 2019 och EALE 2019 för värdefulla kommentarer.

^b Dagmar Müller, dagmar.muller@ifn.se, Institutet för Näringslivsforskning (IFN), UCLS och IZA.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	3
2	Introduktion av försöksverksamheten.....	5
3	Strategi och data	6
4	Resultat	8
4.1	Alternativa tolkningar.....	9
4.2	Effekter efter föräldrarnas utbildningsnivå.....	11
5	Sammanfattning.....	14
	Referenser	16
	Bilaga.....	19

1 Inledning

Övergången från skola till arbetsmarknad är ett viktigt steg i ungas framtida karriär. Många unga arbetssökande har begränsad arbetslivserfarenhet vilket gör att det finns stor osäkerhet i anställningsprocessen avseende deras förmågor (Altonji och Pierret, 2001; Fredriksson m.fl., 2015). Tidigare forskning har visat att jobbsökande genom personliga kontakter är ett vanligt sätt att hantera denna osäkerhet, då kontakter kan ha förstahandsinformation om den sökande som kan underlätta anställningsbeslutet (Montgomery, 1991; Dustmann m.fl., 2016; Hensvik och Skans, 2016).¹ Personliga kontakter har dessutom visats sig vara speciellt viktiga för individer med låg socioekonomisk status och lägre utbildningsnivå, och dessa grupper använder sig oftare av kontakter i sitt jobbsökande än andra grupper (se bl.a. Pellizzari, 2010; Corcoran m.fl., 1980; Datcher, 1983; Elliot, 1999).

Ett alternativt sätt att förmedla information om sin förmåga är via utbildningsrelaterade formella meriter, såsom examensbevis och betyg. Teoretiskt skulle sådana meriter och personliga kontakter kunna vara utbytbara för att signalera en individs förmåga (Casella och Hanaki, 2008). Även om det är väl dokumenterat att det finns ett negativt samband mellan utbildningsnivå och användandet av personliga kontakter i jobbsökandet, finns det begränsad kunskap om huruvida detta verkligen är ett orsakssamband och om det är möjligt att kompensera avsaknaden av personliga kontakter genom mer utbildning.

I denna rapport belyser jag frågan om en längre utbildning kan minska användandet av personliga kontakter. Jag undersöker om förlängningen av yrkesutbildningarna på gymnasiet som följd av en försöksverksamhet 1987–1990 minskade ungdomars användande av personliga kontakter vid jobbsökandet. Eftersom de flesta ungdomar har ett begränsat kontaktnätverk vid arbetsmarknadsinträdet fokuserar jag på föräldrar som kontakter. Ett antal studier (se bl.a. Kramarz och Skans, 2014; Corak och Piraino, 2011; Magruder, 2010) visar att föräldrar utgör viktiga kontakter för att komma in på arbetsmarknaden.²

¹ En stor empirisk litteratur har analyserat betydelsen av olika typer av kontakter vid jobbsökande, se exempelvis Glitz (2017), Hensvik m.fl. (2017) för arbetsmarknadsrelaterade kontakter; Kramarz och Skans (2014) för kontakter inom familjen; Dustmann m.fl. (2016) och Munshi (2003) för etniska nätverk och Bayer m.fl. (2008) för nätverk av grannar. Se Topa (2011) och Oyer och Schaefer (2011) för forskningsöversikter på området.

² En annan typ av kontakter som används i stor utsträckning är arbetsgivarkontakter från jobb under skoltiden. Då en förlängning av skoltiden kan påverka i vilken utsträckning individer har tillgång sådana kontakter fokuserar jag istället på föräldrar. Se Müller (2020) för en analys av vikten av arbetsgivarkontakter från skoltiden.

En utmaning i analyser avseende förekomsten av orsakssamband mellan utbildningslängd (eller utbildningsnivå) och användandet av kontakter är att det inte går att utesluta att det finns andra faktorer som kan förklara både utbildningslängd och i vilken utsträckning en individ använder personliga kontakter i sitt jobsökande. För att komma runt detta problem använder jag en försöksverksamhet i slutet av 1980-talet och början av 1990-talet som förlängde yrkeslinjerna på gymnasiet från två till tre år i vissa kommuner. Försöket infördes vid olika tidpunkter och i varierande omfattning i de deltagande kommunerna. Detta gör det möjligt att isolera effekten av att få en längre gymnasieutbildning från andra faktorer som kan påverka användandet av personliga kontakter. Strategin bygger på analysen i Hall (2012) som visar att försöksverksamheten ledde till att de flesta av de berörda ungdomarna genomförde en längre yrkesutbildning än de hade gjort annars samt att förlängningen av yrkeslinjerna inte ökade övergången till högskolan.³

Jag finner att de förlängda gymnasieutbildningarna minskade användandet av föräldrar för att hitta ett jobb tidigt i karriären. Minskningen i användandet av föräldrar som kontakter kan dessutom inte förklaras av att avgångselever på de längre utbildningarna valde att jobba inom andra branscher än sina föräldrar. Resultaten visar också att mönstren varierar med föräldrarnas utbildningsbakgrund. Även om yrkes elever med lågutbildade föräldrar förlitar sig mest på sina föräldrar tyder resultaten på att användandet av föräldrakontakter inte minskade som följd av en förlängd utbildning för denna grupp. Effekten kan däremot förklaras i sin helhet av en minskning i användandet av föräldrar i jobsökandet bland ungdomar med högutbildade föräldrar. För dessa ungdomar ledde den förlängda utbildningen till fler karriärmöjligheter inom föräldrarnas bransch, utan behovet av att ta sig in i branschen via sina föräldrar.

Sammanfattningsvis tyder resultaten på att föräldrakontakter och utbildning är substitut för ungdomar med högutbildade föräldrar, medan elever med lågutbildade föräldrar använder sig mer av sina föräldrar i jobsökandet även då de har en längre utbildning.

Rapporten är upplagd enligt följande: Nästa avsnitt beskriver försöksverksamheten. Därefter följer en översikt över datamaterialet och en kort beskrivning av den empiriska strategin. Därefter redovisas resultaten innan rapporten avslutas med en kort sammanfattning.

³ Ett flertal andra studier använder sig av samma angreppssätt och har bland annat funnit att en längre yrkesutbildning inte minskade risken för arbetslöshet senare i livet (Hall, 2016) och att barnafödandet bland kvinnor senareledes till följd av den förlängda utbildningen (Grönqvist och Hall, 2013). Åslund m.fl. (2018) finner även att en ökad tillgång till en längre utbildning medförde en minskning av vissa typer av brott bland de berörda ungdomarna.

2 Försöksverksamheten med förlängda yrkesutbildningar

Inför gymnasireformen år 1991 tillsattes en arbetsgrupp i syfte att se över behovet av att reformera yrkesutbildningarna på gymnasiet. För att öka flexibiliteten inom utbildningssystemet diskuterades en förlängning av yrkeslinjerna från två till tre år, vilket skulle ge yrkes eleverna grundläggande högskolebehörighet. Innan beslutet om förlängningen togs, genomfördes en omfattande försöksverksamhet som förlängde yrkeslinjerna på gymnasiet och som infördes gradvis mellan 1987 och 1990 (Holmlund m.fl., 2014).⁴ I detta avsnitt beskrivs försöksverksamheten översiktligt. Se Hall (2012) för en mer detaljerad beskrivning.

I och med reformen 1991 förlängdes de berörda yrkeslinjerna från två till tre år och inslaget av allmänna teoretiska ämnen utökades avsevärt. Till skillnad från de gamla yrkeslinjerna infördes engelska, samhällskunskap och ett tillvalsämne, utöver svenska som tidigare varit det enda teoretiska ämnet. En annan förändring var att andelen arbetsplatsförlagd utbildning utökades från och med de utbildningar som startades 1988. Målet var att 10 procent av utbildningen skulle vara arbetsförlagd de första två åren och 60 procent det tredje året. I praktiken var den arbetsplatsförlagda utbildningen oftast avsevärt mindre, vilket delvis berodde på att försöksverksamheten sammanföll med den ekonomiska krisen på 1990-talet (Skolöverstyrelsen 1990; SOU 1989:90; SOU 1990:75; SOU 1992:25).

Omfattningen på försöksverksamheten utökades gradvis. Målet var att försöket skulle omfatta regioner som skilde sig i befolknings- och näringslivsstruktur och vad gällde omfattningen på deltagandet. Detta för att möjliggöra en utvärdering av försöket på orter med olika förutsättningar för att genomföra den arbetsplatsförlagda utbildningen (SOU 1989:106). I praktiken infördes det 3-åriga linjer i ett ökande antal kommuner varje år. Försöksverksamheten ledde dock inte till ett ökat utbud av studieplatser. Istället ersattes en 2-årig gymnasieklass alltid av en 3-årig gymnasieklass. Det fanns vidare en målsättning om att alla yrkeslinjer skulle ha samma andel av förlängda studieplatser. Under försöket ökade antalet platser från 500 i försöket 1987 till 6 000 platser 1988, 10 000 1989 och 11 200 1990 (Hall, 2012; SOU 1989:90; SOU 1989:106, SOU 1990:75).

Ur elevernas perspektiv betydde detta att de kunde välja bland både 2- och 3-åriga yrkeslinjer och, i vissa fall, på en 2- respektive 3-årig version av samma

⁴ Försöksverksamheten år 1987 hade en mindre omfattning och skilde sig från försöksverksamheten senare år när det gällde andelen av utbildningen som var arbetsplatsförlagd.

linje. Valmöjligheten såg olika ut beroende på i vilken kommun eleverna bodde och hur utbudet såg ut i grannkommunerna. Detta val begränsades också i praktiken av att det slutliga beslutet om förlängningen av en viss linje inte alltid var klart innan eleverna ansökte till gymnasiet, vilket ledde till viss osäkerhet i ansökningsprocessen (SOU 1989:106, SOU 1990:75).

3 Empirisk strategi och data

Rapportens syfte är att undersöka om det finns ett orsakssamband mellan utbildningslängd och användandet av personliga kontakter (i form av föräldrar) för att få jobb efter gymnasiet. Den empiriska strategin använder det faktum att försöksverksamheten utökade andelen 3-åriga yrkeslinjer gradvis över tid och i varierande utsträckning i de berörda kommunerna. Detta skapar en variation i tillgång till längre utbildningar som kan antas vara oberoende av möjligheterna till att få jobb genom föräldrarna. Mer specifikt använder jag en s.k. instrumentalvariabelansats där andelen 3-åriga yrkesutbildningar fungerar som instrument för sannolikheten att en elev påbörjar en 3-årig istället en 2-årig yrkesutbildning. Metoden är ett sätt att hantera selektion, dvs. faktorer som påverkar både elevernas sannolikhet att läsa en längre utbildning och deras sannolikhet att hitta ett jobb på samma arbetsplats som sina föräldrar, och som skulle kunna förklara ett möjligt samband mellan utbildningslängd och användandet av personliga kontakter. Intuitionen bakom instrumentalvariabelansatsen är att en hög andel 3-åriga yrkeslinjer i en viss kommun ökar elevernas sannolikhet att läsa en längre utbildning, men att det är en ökning som eleven inte helt själv kan styra över.⁵ I den engelska versionen av rapporten ges en mer utförlig beskrivning av metoden; se Müller (2021).

Ett annat potentiellt problem för analysen är att införandet av försöksverksamheten sammanföll med lågkonjunkturen i början av 1990-talet, vilket ledde till att elever på de längre yrkeslinjerna trädde in på arbetsmarknaden under systematisk sämre förhållanden. Tidigare forskning har visat att användandet av personliga kontakter ökar under lågkonjunkturer (se Hensvik m.fl., 2017), vilket skulle kunna leda till att jag underskattar potentiella effekter av att gå en längre utbildning.⁶ Jag hanterar detta genom att mäta utfallen samma år efter

⁵ Ett viktigt antagande är att försöksverksamheten inte påverkade sammansättningen av elever på yrkeslinjerna, till exempel genom att påverka vilka som påbörjade yrkesprogram respektive studieförberedande program. Detta antagande har testats i bland annat Hall (2012, 2016), Grönqvist och Hall (2013) och Åslund m.fl. (2018) och ser ut att hålla.

⁶ Det är också möjligt att elever bara tjänar på en längre utbildning när det är låg arbetslöshet. För att testa detta låter jag effekten av att gå en längre utbildning variera med arbetslösheten. Se den engelska rapporten Müller (2021) för en detaljerad beskrivning av metoden.

påbörjad gymnasieutbildning. För tolkningen av resultaten betyder detta att jag mäter effekten av en längre utbildning relativt ytterligare ett års potentiell arbetsmarknadsersparenhet.

Analysen baseras på registerdata innehållande aidentifierad information om befolkningen över 16 år samt anställningsstatistik med information om enskilda arbetsplatser och personer som är anställda där. Urvalet utgörs av elever på yrkeslinjer som påbörjade gymnasieskolan mellan 1987 och 1990. För dem har jag information om vilken yrkeslinje de ansökte till liksom utbildningens längd, samt grundskolebetyg och hemkommun från året innan ansöknings-tillfället.⁷ I analysen kontrollerar jag även för bakgrundsvariabler såsom kön, utländsk bakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå.

Jag använder vidare information om yrkeslinjerna och deras längd för att räkna ut andelen av alla yrkeslinjer som är 3-åriga inom de 193 kommuner som erbjöd yrkesutbildningar. Det slutliga urvalet består av 119 614 elever som började en yrkesutbildning 1987–1990. Tabell A.1 i bilagan visar beskrivande statistik avseende urvalet, medan Tabell 1 visar statistiken uppdelat efter om kommunen hade en låg eller hög andel 3-åriga yrkeslinjer. Det framgår att skillnaderna mellan elevernas bakgrundsegenskaper i dessa kommungrupper generellt sett är små, även om andelen elever med lågutbildade (högutbildade) föräldrar är marginellt högre (lägre) i kommuner med en låg andel 3-åriga yrkeslinjer.

För att undersöka hur utbildningens längd påverkar om föräldrar används för att hitta jobb använder jag data som innehåller information om alla arbetsplatser och dess anställda i åldern 16–69 år. Eftersom jag inte har tillgång till information om hur en individ hittar ett jobb använder jag ett indirekt mått som går ut på att identifiera om ungdomar och deras föräldrar är anställda samtidigt på samma arbetsplats. I praktiken identifierar jag alla arbetsplatser där ungdomar och deras föräldrar jobbar upp till 20 år efter påbörjad gymnasieutbildning och där ungdomarna hade en varaktig anställning.⁸ Utfallet mäter således om en individ och en av hans föräldrar var anställda samtidigt på samma arbetsplats under ett givet år efter påbörjad gymnasieskola.

⁷ Året innan ansökningsstillfället används för att undvika metodproblem som uppstår om ungdomar flyttar till en annan kommun på grund av längden av yrkeslinjen som finns där.

⁸ En varaktig anställning definieras som en anställning som varade i åtminstone fyra månader och som genererade en inkomst som överstiger tre gånger den tionde percentilen av lönefördelningen (se Kramarz och Skans, 2014). Se Lönestrukturstatistiken för en tidserie av den tionde percentilen av lönefördelningen <http://www.statistikdatabasen.scb.se>.

Tabell 1 Beskrivande statistik för de yrkeselever som ingår i undersökningen

	Andel 3-åriga linjer i kommunen			
	Låg andel		Hög andel	
	Genom- snitt	Std.- avvikelse	Genom- snitt	Std.- avvikelse
Läser en 3-årig linje	0,053	0,225	0,262	0,440
Grundskolebetyg (percentilrankad)	0,469	0,286	0,468	0,285
Grundskolebetyg	2,867	0,524	2,862	0,517
Kvinna	0,398	0,489	0,396	0,489
Invandrarbakgrund	0,012	0,107	0,015	0,122
Föräldrar med invandrarbakgrund	0,031	0,174	0,038	0,191
<i>Föräldrars utbildningsnivå:</i>				
- Grundskola	0,298	0,457	0,255	0,436
- Gymnasieutbildning	0,549	0,498	0,569	0,495
- Eftergymnasial utbildning	0,153	0,360	0,176	0,381
Observationer	71 567		48 047	

Not.: Kommuner bedöms ha en hög andel 3-åriga yrkeslinjer om andelen ligger över genomsnittet på 0,15. Grundskolebetyg mäts på en skala från 1-5. En individ har en invandrarbakgrund/har föräldrar med invandrarbakgrund om hans föräldrar föddes utanför Norden.

4 Resultat

I Tabell 2 visas den skattade effekten på sannolikheten att vara anställd på samma arbetsplats som en av sina föräldrar upp till 20 år efter påbörjat gymnasium. Som nämndes i det föregående avsnittet jämför jag utfallen för elever på 3-åriga respektive 2-åriga linjer samma år efter påbörjad gymnasieutbildning. Det betyder att resultaten mäter effekten av att gå en längre utbildning i jämförelse med effekten av att potentiellt ha ett ytterligare års arbetslivserfarenhet. Notera att den negativa effekten på sannolikheten att jobba på samma arbetsplats under år 3 återspeglar det faktum att få elever som påbörjade 3-åriga yrkeslinjer har trätt in på arbetsmarknaden vid denna tidpunkt, eftersom de läser sista året på gymnasiet. Under den resterande tidsperioden visas resultaten som den genomsnittliga effekten på kort sikt efter arbetsmarknadsinträdet (år 4–9), på mellanlång sikt (år 10–14) och på lång sikt (år 15–20).

Tabell 2 Effekt på sannolikhet att jobba på samma arbetsplats som en förälder

Utfall	Samma arbetsplats som en förälder	
	(1)	(2)
	Genomsnittlig effekt	Genomsnittligt utfall
År 3	-0,023* (0,013)	0,070
År 4–9	-0,010* (0,006)	0,072
År 10–14	0,004 (0,006)	0,061
År 15–20	-0,005 (0,004)	0,047

*Not.: */**/** angiver om effekten är statistiskt säkerställt skild från noll på 10/5/1 procentsnivå. Samtliga skattningar i tabellen kommer från samma regression och effekterna tas fram genom att beräkna den genomsnittliga effekten över den indikerade tidsperioden. (I praktiken skattas effekterna under den angivna tidsperioden med Stata-programmet lincom.) Effekten av att påbörja en treårig linje skattas med IV (instrumentalvariabelanalys) där andelen treåriga yrkeslinjer i bostadskommunen används som instrument för sannolikheten att påbörja en treårig linje. Regressionerna inkluderar kohort- och kommunsspecifika fixa effekter och kontroller för kön, grundskolebetygsrank, individens och föräldrarnas invandrarbakgrund samt föräldrarnas utbildningsnivå. Genomsnittligt utfall är andelen som jobbar på samma arbetsplats som en förälder under respektive tidsperiod.*

Resultaten visar en negativ effekt på sannolikheten att jobba med en förälder på kort men inte på lång sikt. Detta kan tolkas som att föräldrar blir mindre viktiga som brygga till arbetsmarknaden i takt med att individens egen arbetslivserfarenhet ökar. Den genomsnittliga effekten av ytterligare ett års gymnasieutbildning motsvarar 1 procentenhets lägre sannolikhet att vara anställd på samma arbetsplats som en av sina föräldrar på kort sikt. Effekten är stor relativt andelen elever som jobbar på samma arbetsplats som sina föräldrar under samma tidsperiod (0,072), men bara svagt statistiskt signifikant (på 10 procentsnivån). Notera också att det inte finns några indikationer på att effekten under år 4–9 skiljer sig åt för män och kvinnor (se Tabell A.2 i bilagan).

4.1 Alternativa tolkningar

Resultaten i förra avsnittet tyder på att förlängningen av yrkeslinjerna minskade föräldrarnas roll vid jobsökandet. Det är dock också möjligt att färre elever jobbar på samma arbetsplats som en förälder på grund av att den förlängda

utbildningen minskade sysselsättningsgraden eller attraktiviteten i branschen där föräldrarna jobbade.

Ett syfte med införandet av de 3-åriga linjerna var att öka elevernas valmöjligheter genom att öka andelen allmänna teoretiska ämnen, vilket skulle kunna leda till att ungdomar med en 3-årig yrkesutbildning fick större möjligheter i fler olika branscher. För att kunna utesluta att dessa alternativa förklaringar ligger bakom resultaten i det förra avsnittet undersöker jag därför om det finns indikationer på att en längre utbildning minskar sannolikheten att jobba inom samma bransch som en förälder (exklusive föräldrarnas arbetsplats).⁹ En minskad sannolikhet att jobba med sina föräldrar skulle i så fall inte återspegla att föräldrarnas roll som kontakter in till arbetsmarknaden minskade, utan att den längre utbildningen istället medförde att branschen där föräldrarna arbetade blev mindre attraktiv. Kolumn (1) i Tabell 3 visar den skattade effekten av en längre utbildning på sannolikheten att jobba inom samma bransch som en förälder.

Resultaten ger inget stöd för att en längre utbildning skulle minska sannolikheten att jobba inom samma bransch som en förälder under den undersökta tidsperioden. Den positiva effekten år 4–9 tyder istället på motsatsen. Detta gör det osannolikt att den minskade sannolikheten att jobba på samma arbetsplats som en förälder år 4–9 (se Tabell 2) kan förklaras av att elever väljer bort en karriär inom samma bransch som en förälder.

⁹ I praktiken mäter jag om en elev hittar ett jobb i samma bransch som sina föräldrars, men hos en annan arbetsplats än där föräldrarna jobbar.

Tabell 3 Alternativa förklaringar

Utfall	Samma bransch som en förälder		Sannolikhet att ha en varaktig anställning	
	(1) Genomsnittlig effekt	(2) Genomsnittligt utfall	(3) Genomsnittlig effekt	(4) Genomsnittligt utfall
År 3	-0,002 (0,006)	0,019	-0,011*** (0,033)	0,531
År 4–9	0,005* (0,003)	0,021	-0,028** (0,013)	0,596
År 10–14	0,004 (0,003)	0,023	0,030*** (0,009)	0,734
År 15–20	-0,001 (0,002)	0,020	0,012* (0,007)	0,785

Not. */**/** angiver om effekten är statistiskt säkerställt skild från noll på 10/5/1 procentsnivå. Samtliga skattningar i tabellen kommer från samma regression och effekterna tas fram genom att beräkna den genomsnittliga effekten under den indikerade tidsperioden. (I praktiken skattas effekterna i den angivna tidsperioden med Stata-programmet *lincom*.) Effekten av att påbörja en treårig linje skattas med IV (instrumentalvariabelanalys) där andelen treåriga yrkeslinjer i bostadskommunen används som instrument för sannolikheten att påbörja en treårig linje. Regressionerna inkluderar kohort- och kommunsspecifika fixa effekter och kontroller för kön, grundskolebetygsrank, individens och föräldrarnas invandrarbakgrund samt föräldrarnas utbildningsnivå. Genomsnittligt utfall är andelen som jobbar i samma bransch som en förälder (kolumn 2)/andelen med en varaktig anställning (kolumn 4) under respektive tidsperiod.

En annan förklaring till varför elever på 3-åriga linjer i mindre utsträckning jobbar på samma arbetsplats som en förälder (se Tabell 2) skulle kunna vara att utbildningslängden påverkar ungdomars sannolikhet att få jobb. För att analysera om resultaten påverkas av förändringar i sysselsättningen undersöker jag om sannolikheten att ha ett varaktigt jobb påverkas av utbildningens längd.¹⁰ Resultaten visas i kolumn (3) i Tabell 3.¹¹ Notera att den negativa effekten på sannolikheten att ha ett jobb år 3 kan förklaras av att elever som påbörjar 3-åriga försökslinjer fortfarande går i skolan. Däremot visar resultaten en negativ effekt på sannolikheten att ha ett varaktigt jobb år 4–9 och en positiv effekt

¹⁰ Notera att tidigare resultat i Hall (2012) inte indikerar att förlängningen av utbildningen medförde en påtaglig ökning av arbetsinkomster eller av sannolikheten att ha ett jobb upp till 18 år efter att eleverna påbörjade gymnasiet. Enligt definitionen jag använder har en person ett jobb när anställningen genererar en inkomst som är större än en viss miniminivå, medan Hall (2012) undersöker om en person har haft någon positiv arbetsinkomst. Definitionen som jag använder är således mer restriktiv.

¹¹ För fullständighetens skull visar Tabell A.3 samma analys separat för kvinnor och män (se bilaga).

år 10–14. Detta tyder på att ett års potentiell arbetslivserfarenhet värderas mer än ytterligare ett års gymnasieutbildning i början av karriären, medan motsatsen verkar vara fallet senare i karriären. Den negativa effekten år 4–9 är avsevärt mindre i relation till det genomsnittliga utfallet än den negativa effekten på sannolikheten att hitta ett jobb på samma arbetsplats som en förälder ($-0,028/0,596=0,047$). Detta kan tolkas som att förändringar i sysselsättningen som mest kan förklara en tredjedel av minskningen i sannolikheten att jobba på samma arbetsplats som en förälder.¹²

Det faktum att elever som läste en förlängd utbildning i mindre utsträckning jobbade med sina föräldrar kan alltså inte endast förklaras av att denna grupp generellt sett hade det svårare att hitta en varaktig anställning. Istället återspeglar stora delar av minskningen sannolikt att föräldrarnas roll som kontakter in till arbetsmarknaden minskade som följd av en längre utbildning (åtminstone på kort sikt).

4.2 Skillnader beroende på föräldrarnas utbildningsnivå

I detta avsnitt undersöker jag om effekterna varierar beroende på föräldrarnas utbildningsnivå. Vi vet från tidigare forskning att användandet av personliga kontakter i jobbsökandet skiljer sig mellan olika grupper. Kramarz och Skans (2014) visar att kontakter inom familjen i högre utsträckning leder till en anställning (på samma arbetsplats som en förälder) för ungdomar med lågutbildade föräldrar. Frågan är om detta samband kan brytas genom en förlängd utbildning.

Tabell 4 visar den skattade effekten av en längre utbildning på sannolikheten att vara anställd på samma arbetsplats som en av sina föräldrar, separat för ungdomar med olika föräldrabakgrund. I linje med tidigare forskning är det mindre vanligt att ungdomar hittar ett jobb på samma arbetsplats som en förälder när elevernas föräldrar är högutbildade (jämför det genomsnittliga utfallet i kolumn 2, 4 och 6).

Analysen av effekterna visar att mönstren skiljer sig åt mellan elever med lågutbildade (som mest grundskola) och högutbildade (eftergymnasial utbildning) föräldrar. Elever med högutbildade föräldrar har 4,8 procentenheter lägre sannolikhet att vara anställda på samma arbetsplats som en förälder under de första åren på arbetsmarknaden (år 4–9). I relation till andelen som jobbar på samma arbetsplats som en förälder (se kolumn 6) kan effekterna tolkas som

¹² Effekten av att läsa en längre utbildning på sannolikheten att jobba på samma arbetsplats som en förälder är 14 procent i relation till det genomsnittliga utfallet ($-0,010/0,072=0,139$). Resultaten i Tabell 3 indikerar att bara runt en tredjedel ($0,047/0,139=0,338$) kan förklaras av en generell minskning i den varaktiga sysselsättningsgraden som följd av de förlängda linjerna.

väldigt stora. För elever med lågutbildade föräldrar ökar däremot sannolikheten att jobba på samma arbetsplats som en förälder, men effekterna blir först tydliga i ett senare skede av karriären (år 10–14).

Tabell 4 Effekt på sannolikheten att jobba på samma arbetsplats som en förälder, beroende på föräldrarnas utbildningsnivå

Utfall	Samma arbetsplats som en förälder					
	Grundskola (lågutbildade)		Gymnasial		Eftergymnasial (högutbildade)	
Föräldrarnas utbildningsnivå	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	Genomsnittlig		Genomsnittlig		Genomsnittlig	
	effekt	utfall	effekt	utfall	effekt	utfall
År 3	-0,017 (0,027)	0,079	- 0,031*	0,071 (0,017)	-0,074*** (0,027)	0,051
År 4–9	0,004 (0,012)	0,078	-0,011 (0,008)	0,074	-0,048*** (0,012)	0,053
År 10–14	0,027*** (0,010)	0,065	-0,006 (0,006)	0,064	-0,010 (0,009)	0,044
År 15–20	0,013 (0,008)	0,047	0,005 (0,005)	0,050	-0,010 (0,007)	0,038

Not.: */**/** angiver om effekten är statistiskt säkerställt skild från noll på 10/5/1 procentsnivå. Samtliga skattningar i tabellen kommer från samma regression och effekterna tas fram genom att beräkna den genomsnittliga effekten under den indikerade tidsperioden. (I praktiken skattas effekterna i den angivna tidsperioden med Stata-programmet *lincom*.) Effekten av att påbörja en treårig linje skattas med IV (instrumentalvariabelanalys) där andelen treåriga yrkeslinjer i bostadskommunen används som instrument för sannolikheten att påbörja en treårig linje. Regressionerna inkluderar kohort- och kommunsspecifika fixa effekter och kontroller för kön, grundskolebetygsrank, individens och föräldrarnas invandrabakgrund samt föräldrarnas utbildningsnivå. Genomsnittligt utfall är andelen som jobbar på samma arbetsplats som en förälder under respektive tidsperiod.

Resultaten tyder således på att elever med högutbildade föräldrar tjänar på ett ytterligare år av gymnasieutbildning i bemärkelsen att deras behov av föräldrarna som kontakter för att komma in på arbetsmarknaden minskar. Däremot verkar betydelsen av de kontakter som föräldrarna utgör inte minska bland elever med lågutbildade föräldrar.

I Tabell A.4 i bilagan undersöker jag återigen om effekterna kan förklaras av att det ytterligare året i gymnasiet påverkar elevernas val av bransch eller

huruvida de har sysselsättning. När det gäller val av bransch finns det inga indikationer på att valet bland elever med lågutbildade föräldrar påverkas. Däremot har elever med högutbildade föräldrar en större sannolikhet att hitta jobb hos en annan arbetsgivare än sina föräldrars, men inom samma bransch. Resultatet kan tolkas som att elever med högutbildade föräldrar i lika stor utsträckning jobbar i samma bransch som sina föräldrar oavsett gymnasieutbildningens längd, men att de längre utbildningarna gjorde det lättare för elever som tidigare hittade jobb på samma arbetsplats som en förälder att ta sig in i branschen utan sina föräldrar. Detta tyder på att de förlängda utbildningarna ledde till ett bredare utbud av potentiella arbetsgivare inom samma bransch. När det gäller sannolikheten att ha en varaktig anställning (se kolumn 5 i samma tabell) finns det inga indikationer på effekter bland elever med högutbildade föräldrar. Elever med lågutbildade föräldrar har däremot en lägre sannolikhet att ha en varaktig anställning i början av karriären och en högre sannolikhet efter 10–14 år (13 procent i relation till den genomsnittliga sysselsättningsnivån), vilket återigen tyder på att ett extra år av arbetslivserfarenhet värderas relativt högre i början av karriären. Resultaten indikerar även att den ökade sysselsättningen sannolikt inte kan förklara hela den positiva effekten på sannolikheten att jobba på samma arbetsplats som en förälder då den förlängda utbildningen leder till en ökning i andelen som jobbar på samma arbetsplats som en förälder som är proportionellt sett mycket större än ökningen i andelen sysselsatta.¹³

5 Sammanfattning

Rapporten undersöker om en längre utbildning kan minska behovet av att använda personliga kontakter för att få jobb. I analysen fokuserar jag på föräldrakontakter som har visats vara speciellt viktiga för ungdomars arbetsmarknadsinträde. Användandet av dessa kontakter är speciellt vanligt bland elever med lågutbildade föräldrar. Vi vet däremot inte så mycket om i vilken utsträckning utbildningspolitiska åtgärder kan skapa alternativa kanaler som kan underlätta jobsökandet. Teoretiskt sett kan både mer utbildning och personliga kontakter förmedla information om en individs förmåga under ansökningsprocessen.

I analysen använder jag en försöksverksamhet som förlängde yrkeslinjerna på gymnasiet från två till tre år för att testa om utbildning och personliga

¹³ Effekten på sannolikheten att jobba med en förälder är 41,5 procent i relation till andelen med ett varaktigt jobb på samma arbetsplats som en förälder (Se Tabell 4, den skattade effekten i år 10-14 i kolumn (1) i relation till det genomsnittliga utfallet i kolumn (3).)

kontakter är utbytbara som informationskanaler i jobbsökandet. Resultaten indikerar att en längre utbildning minskar sannolikheten att bli anställd på samma arbetsplats som en av sina föräldrar i början av karriären. Det finns dock tydliga belägg för att effekterna skiljer sig åt beroende på ungdomars familjebakgrund: För elever med högutbildade föräldrar minskar sannolikheten att hitta ett jobb genom sina föräldrar till följd av en längre utbildning, medan effekterna för elever med lågutbildade föräldrar går åt motsatt håll.

Generellt tyder resultaten på att utbildning och föräldrakontakter kan vara substitut i jobbsökandet i vissa fall. Men för grupper där användandet av kontakter inom familjen generellt är högt, exempelvis elever med lågutbildade föräldrar, verkar utrymmet att minska beroendet av föräldrarna genom förlängd gymnasieutbildning vara begränsat.

Referenser

- Altonji, Joseph G. och Charles R. Pierret (2001). "Employer Learning and Statistical Discrimination," *The Quarterly Journal of Economics*, 116(1),313–350.
- Bayer, P., S. Ross och G. Topa (2008). "Place of Work and Place of Residence: Informal Hiring Networks and Labor Market Outcomes," *Journal of Political Economy*, 116(6), 1150–1196.
- Casella, Alessandra och Nobuyuki Hanaki (2008). "Information Channels in Labor Markets: On the Resilience of Referral Hiring," *Journal of Economic Behavior Organization*,66, 492–513.
- Corak, Miles och Patrizio Piraino (2011). "The Intergenerational Transmission of Employers," *Journal of Labor Economics*, 29(1), 37–68.
- Corcoran, M, L. Datcher och G. Duncan (1980). "Information and Influence Networks in Labor Markets," in G. Duncan och J. Morgan, eds., *Five Thousand American Families: Patterns of Economic Progress.*, Ann Arbor: Institute for Social Research, 1980, pp. 1–37.
- Datcher, Linda (1983). "The Impact of Informal Networks on Quit Behavior," *The Review of Economics and Statistics*, 1983, 65(3), 491–495.
- Dustmann, Christian, Albrecht Glitz, Uta Schönberg och Herbert Brücker, (2016). "Referral-based Job Search Networks," *Review of Economic Studies*, 83(2), 514–546.
- Elliot, James R. (1990). "Social Isolation and Labor Market Insulation: Network and Neighborhood Effects on Less-Educated Urban Workers," *The Sociological Quarterly*, 40(2), 199–216.
- Fredriksson, Peter, Lena Hensvik och Oskar Nordström Skans (2018). "Mismatch of Talent: Evidence on Match Quality, Entry Wages, and Job Mobility," *American Economic Review*, 108(11), 3303–38.
- Glitz, Albrecht (2017). "Coworker networks in the labour market," *Labour Economics*, 44, 218 – 230.
- Grönqvist, Hans och Caroline Hall (2013), "Education Policy and Early Fertility: Lessons from an Expansion of Upper Secondary Schooling", *Economics of Education Review*, vol 37: 13- 33.

- Hall, Caroline (2012). "The Effects of Reducing Tracking in Upper Secondary School: Evidence from a Large-Scale Pilot Scheme," *Journal of Human Resources*, 47(1), 237–269.
- Hall, C (2016), "Does More General Education Reduce the Risk of Future Unemployment? Evidence from an Expansion of Vocational Upper Secondary Education", *Economics of Education Review*, vol 52: 251-271.
- Hensvik, Lena, Dagmar Müller och Oskar Nordström Skans (2017). "Connecting the Young: High School Graduates' Matching to First Jobs in Booms and Great Recessions," IFAU Working Paper 2017:2.
- Hensvik, Lena och Oskar Nordström Skans (2016). "Social Networks, Employee Selection and Labor Market Outcomes", *Journal of Labor Economics*, 34(4), 825–867.
- Holmlund, Helena, Josefin Häggblom, Erica Lindahl, Sara Martinson, Anna Sjögren, Ulrika Vikman och Björn Öckert (2014). "Decentralisering, skolval och fristående skolor: resultat och likvärdighet i svensk skola," IFAU Rapport 2014:25.
- Kramarz, Francis och Oskar Nordström Skans (2014). "When Strong Ties are Strong: Networks and Youth Labour Market Entry," *Review of Economic Studies*, 81(3), 1164–1200.
- Magruder, Jeremy R. (2010). "Intergenerational Networks, Unemployment, and Per-sistent Inequality in South Africa," *American Economic Journal: Applied Economics*, 2(1), 62–85.
- Montgomery, James D. (1991). "Social networks and Labor-market Outcomes: Toward an Economic Analysis," *The American Economic Review*, 81(5), 1408–1418.
- Müller, Dagmar (2020). "Lost Opportunities: Market Work During High School, Establishment Closures and the Impact on Career Prospects," IFAU Working Paper 2020:17.
- Müller, Dagmar (2021). "Is a longer education a substitute for job search through social contacts?," IFAU Working Paper 2021:5.
- Munshi, Kaivan (2003). "Networks in the Modern Economy: Mexican Migrants in the U.S. Labor Market," *The Quarterly Journal of Economics*, 118(2), 549–599.
- Skolöverstyrelsen (1990). "Rapport om försöks- och utvecklings-arbetet i gymnasieskolan 1988/89," Rapport Nr 90:3.

- Oyer, Paul och Scott Schaefer (2011). "Personnel Economics: Hiring and Incentives," in Orley Ashenfelter and David Card, eds., *Handbook of Labor Economics*, Vol. 4b, Elsevier, chapter 20, pp. 1769–1823.
- Pellizzari, Michele (2010). "Do Friends and Relatives Help in Getting a Good Job?," *Industrial and Labor Relations Review*, 63(3), 494–510.
- SOU 1989:106 (1989). "Sextusen platser och tiotusen platser för försök i gymnasieskolan - hur, var och varför," Report, UGY.
- SOU 1989:90 (1989). "Utvärdering av försöksverksamheten med 3-årig yrkesinriktad utbildning i gymnasieskolan första året," Report 1, UGY.
- SOU 1990:75 (1990). "Utvärdering av försöksverksamheten med 3-årig yrkesinriktad utbildning i gymnasieskolan" Report 2, UGY.
- SOU 1992:25 (1992). "Utvärdering av försöksverksamheten med 3-årig yrkesinriktad utbildning i gymnasieskolan," Final Report, UGY.
- Topa, Giorgio (2011). "Labor Markets and Referrals," in Jess Benhabib, Alberto Bi-sin, and Matthew O. Jackson, eds., *Handbook of Social Economics*, Volume 1B, Amsterdam: Elsevier Science, pp. 1193–1221.
- Åslund, O, H Grönqvist, C Hall och J Vlachos (2018), "Education and Criminal Behavior: Insights from an Expansion of Upper Secondary School", *Labour Economics*, vol. 52: 178-192.

Bilaga

Tabell A.1: Beskrivande statistik

	Genomsnitt	Standardavvikelse
Läser en 3-årig linje	0,137	0,344
Genomsnittlig andel 3-åriga linjer	0,158	0,181
Betygsrankning grundskola	0,469	0,286
Grundskolebetyg	2,865	0,521
Kvinna	0,397	0,489
Invandrabakgrund	0,013	0,113
Föräldrar med invandrabakgrund	0,034	0,181
<i>Föräldrars utbildningsnivå:</i>		
- Grundskola	0,281	0,449
- Gymnasieutbildning	0,557	0,497
- Eftergymnasial utbildning	0,162	0,369
Observationer	119614	

Not.: Urvalet består av alla elever som påbörjar gymnasieutbildning 1987–1990 och med information om bakgrundsvariablerna. Kommuner bedöms ha en hög andel 3-åriga yrkeslinjer om andelen ligger över genomsnittet på 0,15. Grundskolebetyg mäts på en skala från 1-5. En individ har en invandrabakgrund/har föräldrar med invandrabakgrund om hans föräldrar föddes utanför Norden.

Tabell A.2 Effekt på sannolikhet att jobba på samma arbetsplats som en förälder, separat för kvinnor och män

Utfall	Samma arbetsplats som en förälder			
	Kvinnor		Män	
Kön	(1)	(2)	(3)	(4)
	Genomsnittlig		Genomsnittlig	
	effekt	utfall	effekt	utfall
År 3	-0,023 (0,019)	0,058	-0,023 (0,017)	0,078
År 4–9	-0,010 (0,010)	0,050	-0,010 (0,007)	0,087
År 10–14	0,006 (0,007)	0,037	-0,006 (0,007)	0,077
År 15–20	0,001 (0,005)	0,030	0,009* (0,005)	0,059

*Not.: */**/**** anger om effekten är statistiskt säkerställt skild från noll på 10/5/1 procentsnivå. Samtliga skattningar i tabellen kommer från samma regression och effekterna tas fram genom att beräkna den genomsnittliga effekten under den indikerade tidsperioden. (I praktiken skattas effekterna i den angivna tidsperioden med Stata-programmet *lincom*.) Effekten av att påbörja en treårig linje skattas med IV (instrumentalvariabelanalys) där andelen treåriga yrkeslinjer i bostadskommunen används som instrument för sannolikheten att påbörja en treårig linje. Regressionerna inkluderar kohort- och kommunspecifika fixa effekter och kontroller för kön, grundskolebetygsrank, individens och föräldrarnas invandrarbakgrund samt föräldrarnas utbildningsnivå. Genomsnittligt utfall är andelen som jobbar på samma arbetsplats som en förälder under respektive tidsperiod.

Tabell A.3 Alternativa tolkningar, separat för kvinnor och män

Utfall	Samma bransch som en förälder				Sannolikhet att ha en varaktig anställning			
	Kvinnor		Män		Kvinnor		Män	
Kön	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
	Genomsnittlig		Genomsnittlig		Genomsnittlig		Genomsnittlig	
	effekt	utfall	effekt	utfall	effekt	utfall	effekt	utfall
År 3	-0,003	0,023	-0,002	0,016	-0,056	0,545	-0,143***	0,522
	(0,011)		(0,006)		(0,052)		(0,032)	
År 4–9	0,005	0,026	0,005	0,018	-0,024	0,556	-0,030**	0,623
	(0,007)		(0,003)		(0,023)		(0,014)	
År 10–14	0,014**	0,026	-0,001	0,020	0,044**	0,626	0,025***	0,807
	(0,009)		0,003		(0,018)		(0,017)	
År 15–20	0,017**	0,023	-0,005**	0,018	0,008	0,695	0,000	0,846
	(0,004)		(0,002)		(0,014)		(0,007)	

Not.: */**/** angiver om effekten är statistiskt säkerställt skild från noll på 10/5/1 procentsnivå. Samtliga skattningar i tabellen kommer från samma regression och effekterna tas fram genom att beräkna den genomsnittliga effekten under den indikerade tidsperioden. (I praktiken skattas effekterna i den angivna tidsperioden med Stata-programmet *lincom*.) Effekten av att påbörja en treårig linje skattas med IV (instrumentalvariabelanalys) där andelen treåriga yrkeslinjer i bostadskommunen används som instrument för sannolikheten att påbörja en treårig linje. Regressionerna inkluderar kohort- och kommunsspecifika fixa effekter och kontroller för kön, grundskolebetygsrank, individens och föräldrarnas invandrarbakgrund samt föräldrarnas utbildningsnivå. Genomsnittligt utfall är andelen som jobbar i samma bransch som en förälder (kolumn 2 och 4)/andelen med en varaktig anställning (kolumn 6 och 8) under respektive tidsperiod.

Tabell A.4 Alternativa tolkningar, beroende på föräldrarnas utbildningsnivå

Utfall	Samma bransch som en förälder				Sannolikhet att ha en varaktig anställning			
	Grundskola (lågutbildade)		Eftergymnasial (högutbildade)		Grundskola (lågutbildade)		Eftergymnasial (högutbildade)	
Föräldrars utbildningsnivå	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
	Genomsnittlig effekt utfall		Genomsnittlig effekt utfall		Genomsnittlig effekt utfall		Genomsnittlig effekt utfall	
År 3	0,004	0,017	-0,007	0,020	-0,098**	0,571	-0,039	0,477
	(0,010)		(0,015)		(0,045)		(0,054)	
År 4–9	0,007	0,019	0,001	0,024	-0,068***	0,611	-0,020	0,564
	(0,005)		(0,008)		(0,021)		(0,026)	
År 10–14	0,003	0,020	0,031***	0,027	0,096***	0,735	-0,011	0,723
	(0,005)		(0,008)		(0,016)		(0,020)	
År 15–20	0,001	0,016	0,025***	0,024	0,050*	0,781	-0,007	0,784
	(0,004)		(0,007)		(0,013)		(0,017)	

Not.: */**/** angiver om effekten är statistiskt säkerställt skild från noll på 10/5/1 procentsnivå. Samtliga skattningar i tabellen kommer från samma regression och effekterna tas fram genom att beräkna den genomsnittliga effekten under den indikerade tidsperioden. (I praktiken skattas effekterna i den angivna tidsperioden med Stata-programmet *lincom*.) Effekten av att påbörja en treårig linje skattas med IV (instrumentalvariabelanalys) där andelen treåriga yrkeslinjer i bostadskommunen används som instrument för sannolikheten att påbörja en treårig linje. Regressionerna inkluderar kohort- och kommunspecifika fixa effekter och kontroller för kön, grundskolebetygsrank, individens och föräldrarnas invandrarbakgrund samt föräldrarnas utbildningsnivå. Genomsnittligt utfall är andelen som jobbar i samma bransch som en förälder (kolumn 2 och 4)/andelen med en varaktig anställning (kolumn 6 och 8) under respektive tidsperiod.

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) är ett forskningsinstitut under Arbetsmarknadsdepartementet med placering i Uppsala.

IFAU ska främja, stödja och genom forskning genomföra uppföljningar och utvärderingar. Uppdraget omfattar effekter av arbetsmarknads- och utbildningspolitik, arbetsmarknadens funktionssätt och arbetsmarknadseffekter av socialförsäkringen.

I rapportserien presenteras såväl IFAU:s forskning som resultat av samarbeten med andra nationella och internationella forskningsorganisationer.

IFAU delar årligen ut bidrag till olika forskningsprojekt, vars resultat publiceras i rapportserien.

Rapporterna kan vara fristående eller publiceras tillsammans med ett Working paper.

Alla IFAU:s publikationer finns på www.ifau.se